

Alta Garrotxa perd el seu escriptor

crònica

*Beget,
el poble
d'Esteve Puigmal*

L'Esteve Puigmal i Vila havia nascut a Beget el 23 de juny de 1923. El vaig conèixer fa una vintena d'anys; aviat vam descobrir les aficions comunes i aprofitàvem sovint algun moment per fer la xerrada, intercanviar idees, parlar de la història local i esbossar projectes, molts d'ells utòpics. Recordo que, durant un temps, l'Esteve Puigmal va portar entre cella i cella el projecte de fer el recorregut d'Oix a Beget passant per Talaixà i el Salt de la Núvia. Aquest darrer topònim, que portava implícita una curiosa llegenda, li inspirava a ell altres possibilitats i n'havia fet una narració novel·lada que no fa gaire temps va tenir el goig de veure publicada a la col·lecció «Lectures Moby Dick» (Barcelona, Granica 1988). L'excursió, de fet, no la vam arribar a fer mai. L'Esteve patia d'ofec i una «estricada» —que diria ell— com la que hauríem hagut de fer, l'hauria perjudicat molt.

L'Esteve normalment escrivia articles a les revistes olotines, sobretot a «Olot-Misión». I les seves col·laboracions solien ser sempre una clam sentit i desesperat, un toc d'atenció perquè la gent es recordés dels pobles del Pirineu deixats de la mà de Déu —sobretot de la mà dels polítics—. La necessitat de supervivència l'havia portat —com a molts d'altres— a viure fora de Beget, però en seguia el pols i en patia enormement. Era un home que gaudia llegint o bé escrivint les seves històries. No sortia gaire. Estava concentrat en el seu món i hi ajudava una sordesa força notable que, a vegades, dificultava el diàleg,

especialment quan tenia lloc per mitjà del telèfon. Domènec Moli escrivia, molt agudament, referint-se a Puigmal, que tenia el punt de sordesa just per a sentir el que li convenia i ignorar el que no li agradava.

Com a molta gent de la seva generació, la Guerra Civil va estroncar les il·lusions i les possibilitats. L'Esteve va haver de deixar els seus estudis a l'Institut d'Olot, al nivell de segon de batxiller. Passada la guerra, va optar pel peritatge mercantil i va fer-ne dos anys als Escolapis, també d'Olot. Aquesta vegada les necessitats familiars foren les que van motivar que tirés la tovallola i es posés a treballar. Cap als trenta-cinc anys fa de secretari de l'Ajuntament, en el seu poble. És llavors quan, en contacte amb els papers, antics i moderns, sent d'una manera més accentuada la seva afeció a escriure. Però, amb el temps, l'Ajuntament desapareixeria incorporat al de Camprodon i el nostre home, pels volts de 1966, se'n va a viure a Olot. Com hem dit abans, és allà on comença a col·laborar a la premsa de la ciutat. A Olot existien, llavors, uns premis anuals de literatura i un bon dia decideix participar-hi. Resulta finalista del premi «Mir Mas de Xexàs» i el treball —«Alta Garrotxa: Aplecs, músics i una esperança»— es publica després dins la col·lecció de la Biblioteca Olotina.

Amb aquest estímul, enfilà altres projectes i torna a participar a l'esmentat concurs. L'any 1980 guanya el premi donat per la Mancomunitat de la Garrotxa. El seu treball es publica junt amb un altre de Maurici Duran, que havia

MEL

quedat finalista, en un sol volum, sota el títol de «Vida rural a la comarca de la Garrotxa» (edició de la Caixa Rural Provincial de Girona. Aubert Impressor. Olot 1981). Passat un temps, l'any 1985, Domènec Moli li publica «La Polla Rossa» (subtitulada «La Garrotxa: El camp i la seva gent»). Aquest llibre aplega els dos treballs presentats per l'autor als premis de la Mancomunitat de la Garrotxa dels anys 1980 i 1983 (el primer ja publicat, com hem vist en el paràgraf anterior, i el segon intitulat «Tradicions i costums de la comarca de la Garrotxa»).

L'any 1985, en el transcurs dels premis Ciutat d'Olot, es va retre un homenatge a l'Esteve. Fou una vesprada molt agradable, una de les poques que va poder celebrar últimament l'Esteve, per al qual les sortides de casa eren comptades degut a un progressiu empitjorament de la salut que ja venia de temps. Fins i tot quan l'Ajuntament d'Olot li va encomanar el Pregó de Festes de 1981 no va poder llegir-lo personalment i ho va haver de fer el seu germà Arseni.

Per aquestes limitacions seves, darrerament ens vèiem poc. Ens escrivíem de tant en tant. Alguna vegada tenia l'agradable sorpresa de rebre'n carta i m'explicava nous projectes i, fins i tot, em proposava, a

voltes, fer alguna col.laboració amb ell. A casa seva, a la carretera de Ridaura, l'havia

visitat en alguna ocasió. Puigmal era, en els últims temps, presoner de la bombona d'oxigen que ja tenia a domicili per als moments difícils i sovint s'havia de col·locar la careta i respirar pel tub per superar els atacs d'ofec. Tot el cansava, àdhuc escriure. I aquest era el seu drama, que anava

aguantant estoicament, conscient que la corda s'acabava, però intentant allargar a empentes i rodalons. Crec que últimament li volien publicar un llibre que aplegués les seves col.laboracions a la premsa i altres coses disperses. Li feia il·lusió. Tant de bo es faci. Fa uns mesos, el motor no va poder més.

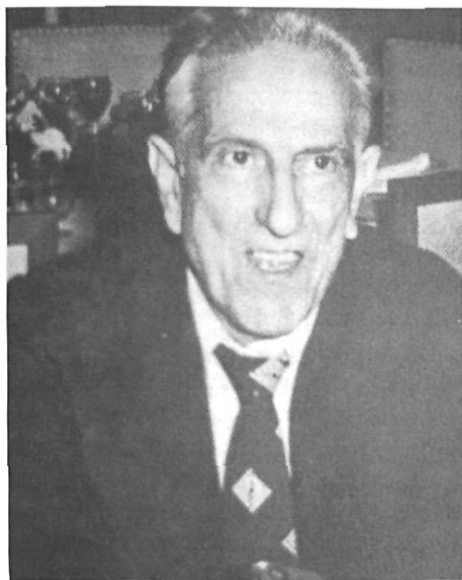
Malgrat la lluita tremenda fins al darrer moment, ha acabat

sucumbint als seixanta-set anys. Una edat massa jove encara, lamentablement. Era el dia 29 d'agost.

Puigmal, un escriptor fet a força de voluntat, una persona d'aquestes que amb els mitjans idonis i les possibilitats que altres han tingut hauria fet carrera se n'ha anat prematurament, quan tot just havia vist reconeguda una mica la seva contribució a la cultura garrotxina. Vull creure que algun dia, en algun carreró o placeta del seu poble —Beget—, l'Associació de Veïns col·locarà una placa amb el nom de l'Esteve Puigmal i potser hi gravarà una frase de les moltes que va dedicar a aquelles contrades. No en va fou un difusor constant de tot allò que definia l'essència de l'Alta Garrotxa i, sobretot, la seva literatura passarà a la posteritat pel testimoni que significa de l'època del despoblament en aquesta zona. Marià Vayreda, amb «La Punyalada» va escriure l'epopeia d'aquest món muntanyenc, però en un moment en el qual la vida encara hi era plena. Esteve Puigmal, amb la seva prosa planera, sentida, plena de localismes deliberadament volguts, impregnada del sabor de la terra, ens ha donat una literatura a cavall entre l'enyor, la

nostàlgia, la denúncia i, malgrat tot, l'esperança. Una literatura amb uns protagonistes especials: carboners, pastors, traginers, segadors, llenyataires....

Que reposi en pau el magnífic cantor —en prosa— d'aquesta comarca difícil però extraordinàriament atractiva.

Esteve Puigmal i Vila

Els Puigmal, una vella família de Beget

JOAN DOMÈNECH